

21. emakeeleolümpiaad

Pire Teras

Tartu ülikooli eesti foneetika teadur,

21. emakeeleolümpiaadi žürii esimees

11.–12. märtsil toimus Tartu ülikoolis 21. emakeeleolümpiaad, mille üldteemaks oli sellel õppeaastal „Eesti keel ja Euroopa Liit”. Keeleolümpiaade on peetud alates 1964. aastast vaheldumisi kirjandus- ja rahvaluuleolümpiaadidega, mis said alguse 1963. aastal. Sarnaselt eelmise aastaga osalesid üleriigilisel olümpiaadil peale 9.–12. klassi õpilaste ka 7.–8. klassi õpilased.

Eelvoorutööd

Nagu varasematel aastatel, tuli õpilastel ka seekord kirjutada esmalt olümpiaadi eelvoorus õpilasuurimus. 7.–8. klassi õpilased võisid valida loovtöö ja uurimuse vahel (viimaseid oli töödest umbes neljandik, kuid ka loovtööd sisaldasid uurimuse elemente). Tööde teemasid oli välja pakutud üksteist, millest kümnel ka kirjutati (kokku 98 tööd).

Enim olid õpilased teemadeks valinud „Miks õppida võõrkeeli?” (20 tööd), „Inglise mõjud eesti keeles” (18 tööd) ja „Euroopaga või Euroopata” (15 tööd). Vaid üks õpilane kirjutas teemal „Mis on iseisvuse hind?”. Kaks õpilast olid valinud teema keskmisele ja vanemale vanuseastmele antute hulgast (Euroopa Liiduga seotud metafoorid ja poliitiline korrektsus Eesti ajakirjanduses).

Keskmisses ja vanemas astmes oli uurimisteemasid seitse ning kõik need leidsid ka uurijaid. Tööde puhul hinnati ennekõike oskust luua sidus ja struktureeritud tervik, samuti eesmärgile vastavust, analüütilist lähenemist (oskust oma materjalist järeldusi teha), oskust liita töösse teoreetilisi vaatenurki, keele ja vormistuse korrektsust.

Populaarseimad teemad olid „Euroopa Liiduga seotud metafoorid Eesti ajakirjanduses” ja „Inglise mõjud eesti keeles”. Mõlemal teemal oli kirjutatud 32 tööd, lisaks esimesel teemal üks uurimus ka nooremast vanuserühmast. Väikesemahulisi uurimusi oli nooremas vanuse-

rühmas kirjutatud ka teisel teemal, mis langes kokku keskmisele ja vanemale vanuseastmele antud teemadega.

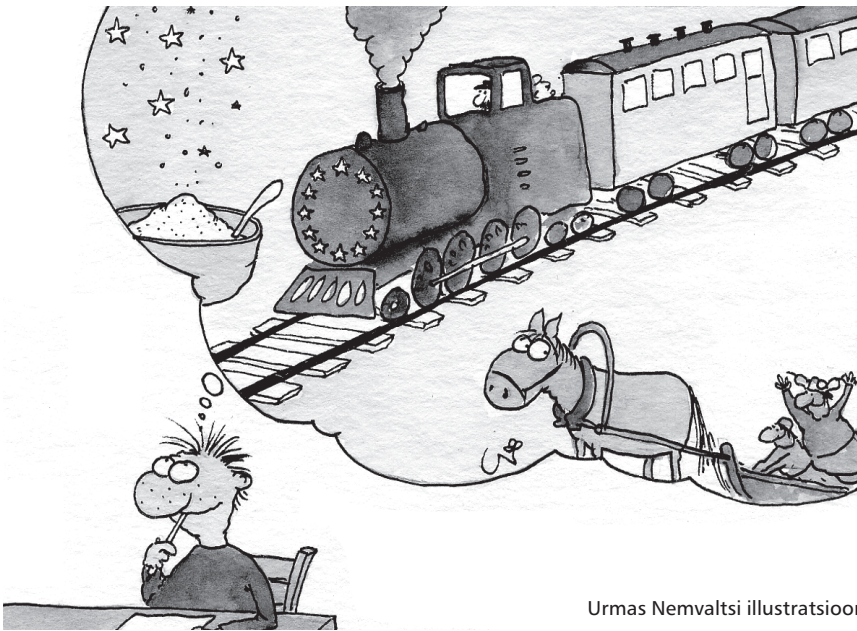
Kõigepealt esimesest teemast, „Euroopa Liiduga seotud metafoorid Eesti ajakirjanduses”. Uurimistööd jagunesid keskmise ja vanema astme vahel võrdselt. Tõeline ardekirist on neis töödes kogutud materjal.

Kõik töö kirjutajad pidid paratamatult vaeva nägema otsustamisega, mis on metafoor ja mis ei ole. Ühelt poolt on selged luulelised väljendid, nagu *rongist maha jäämine, ree peale istumine* või *Euroopa Liit pole roosamanna, mis kõigile meeldib*. Kõik metafoorid esmapilgul nii piltlikud ei ole, osa neist kuulub üsna neutraalse stiili hulka, nagu *Euroopa Liitu astuma, trügima, Euroopa Liit hargneb, Euroopa Liit mõtleb, käsib, ootab, toob meile, annab meile* jne. Kuigi stilistiliselt neutraalsed, on nende väljendite metafoorsus siiski lähemal vaatlusel ilmne: astuda või trügida saab ainult mingisse konkreetsesse ruumi; mõtlemine, käskimine, andmine, toomine, ootamine on selgelt inimesele omased tegevused.

Enamik uurimistöid oli tehtud juhendi järgi, st otsitud kõrvutuse lähtekohta. Liigitamine ise võis olla problemaatiline. Juhendis näitena antud kolm rühma *Euroopa Liit kui inimene, Euroopa Liit kui koht* ja *Euroopa Liit kui organism* olid enamikul olemas, tugevamates töödes oli liigitus palju detailsemgi. Aga muidugi ei ole alaliikide hulk väärtus iseeneses, ka üldistamisvõime, eri metafooride ühte rühma koondamise oskus on oluline. Nt *Euroopa Liit kui sõiduvahend* on hea üldistus, seevastu *Euroopa Liit kui rong* ja *Euroopa Liit kui regi* eraldi, ilma nendevahelist ühtekuuluvust märkamata, on liiga detailne liigitus. Kõik rühmad ei olnud aktsepteeritavad, nt *Euroopa Liit kui riik, Euroopa Liit kui ühendus, Euroopa Liit kui liit, Euroopa Liit kui poliitiline struktuur* on liiga abstraktse võrdlusalusega, mis võib ise olla metafoorne.

Peale liigitamise olid paljud autorid otsinud ja leidnud oma lähemisenurki. Mitmed autorid olid vaadanud eraldi positiivseid ja negatiivseid metafoore, mõned ka kolmanda rühmana neutraalseid. Võrreldud oli enne ja pärast liitumisotsust kasutatud metafoore ning materjali oli liigitatud ka ajalehtede järgi.

Teemal „**Inglise mõjud eesti keeles**” kirjutatud uurimustes oli enamasti vaadeldud eesti ajakirjanduse keekekasutust. Ajakirjade Stiina, Stiil ja Anne kõrval oli käsitletud ka muid väljaandeid (nt Eesti Päeva-

Urmas Nemvaltsi illustratsioon

lehte). Paaris töös oli uuritud ka mõningate raadio- ja telesaadete keelt ning ühes töös oli püütud välja selgitada, kui suurt rolli inglise keel küsitletute elus mängib.

Enamikus töödes oli inglise mõjudele lähenetud populaarsetest ajakirjadest inglise laen- ja tsitaatsõnade väljaotsimise ja rühmitamise kaudu. Kõige tavalisem rühmitusalus oli temaatiline: kui palju on laen- või tsitaatsõnu kasutatud toidust, kui palju muusikast, moest jne rääkimisel. Tugevamate töödes oli peale selle vaadeldud leitud sõnu ka sõnaliigiti, analüüsitud eri autorite keeekasutust, pakutud inglise laenudele omapoolseid vasteid, selgitatud välja ajakirjanduses kasutatavate laenude või tsitaatsõnade sagedusjärjekord või tehtud ettepanekuid sõnade kohta, millele oleks tarvis uut eesti vastete konkursi. Oli ka uuritud laenude kasutamisel tehtud ortograafia- ja muid vigu.

Käänetest Euroopa keeltes oli kirjutanud 21 õpilast. Kõik sel üsna nõudlikul teoreetilisel teemal valminud uurimused olid heal tasemel. Tegemist oli eri keelte käändefunktsioone võrdlevate ülevaadetega, mis näitasid hoolikat teemasse süvenemist. Tööde aines oli kogutud peamiselt keeleõpikutest ja grammatikaraamatutest, aga ka Internetist

ja suuliselt keeleoskajaid küsitledes (tõsi, sellisel teel saadud materjal jäi sageli siiski pinnapealseks ja ebasüsteemseks).

Põhiliselt oli lähtutud käände tähendusfunktsioonidest: eesti keele käändesüsteemi aluseks võttes oli kirjeldatud, missuguste grammatiliste vahenditega antakse vastavaid tähendusi edasi muudes keeltes. Võrreldud oli ka käänete hulka ja käändenimetusi eri keeltes. Uuritud keelte erinevused ja sarnasused olid kõikides töödes, tõsi küll, erineva põhjalikkusega, välja toodud. Õnnestunumates töödes oli jõutud ka tüpoloogilise üldistuse tasemele ning mõnes põhjalikumaskäsitluses iseloomustatud keelte ajalugu ja käänete kujunemist.

Teemale lähenemiseks oli leitud huvitavaid ja omapäraseid vaatenurki, nt sugulaskeelte paaride võrdlemine omavahel ja tehiskeele (esperanto) ning vana kultuurkeele (vanakreeka); käändesüsteemi võõrmõjude eest kaitstuse hindamine; keeletüpoloogiline lähenemine, mis tõi välja analüütilised ja sünteetilised tendentsid eri keelkondadesse kuuluvates keeltes; käändekategooria ajaloolise kujunemise avamine; tõlkevõrdlusele tuginemine jne. Analüüsitavaid keeli oli töödes 5–7, nende hulgas alati ka eesti ja soome keel. Sageli iseloomustati veel saksa, vene ja inglise keelt. Vähem oli kirjeldatud prantsuse, rootsi, läti, ungari ja hispaania keelt ning vaid ühes töös oli käsitletud vanakreeka, ladina, esperanto, itaalia, taani ja türgi keelt.

Päris mitu õpilast oli kirjutanud teemal „**Kas eesti ajakirjandus järgib poliitilist korrektsust?**” (11 tööd). Poliitilisest korrektsusest eesti ajakirjanduses ei ole väga palju räägitud, mistõttu oli teema uus ja huvitav ning kõik probleemi käsitletud uurimistööd aktuaalsed, originaalsed ja teedrajavad. Samuti pole ilmselt varem konkreetsete näidete varal tõestatud väljaannete keelekasutuse korrektsust just poliitilisest lähtekohast. Kui sellest üldse on räägitud, siis pigem üldsõnaliselt ja need väited on olnud hinnangulised.

Kõik noored uurijad olid läbi töötanud suure hulga ajalehematerjali, analüüsinud seda ja teinud selle põhjal järeldused eesti ajakirjanduse poliitilise korrektsuse kohta. Väljaannete valikul oli järgitud juhendi soovitus võtta analüüsiks päevaleht ja seltskonnaleht, st analüüsitud oli eri tüüpi lehti. Ühes töös oli tähelepanu pööratud meie ajalehtedes ilmuvatele töökuulutustele ja ühe töö autor oli tulemuste kohta teinud SWOT-analüüsi.¹

¹ Lühend SWOT tuleb inglise sõnadest *strengths*, *weaknesses*, *opportunities*, *threats*, s.o tugevused, nõrkused, võimalused ja ohud.

Oli küsitatud ka ajakirjanikke, kuid mitu ajakirjanikku ei saanud üldse aru, mida neilt teada taheti. Mõne töö autor arvas, et poliitilise korrektsuse probleem on Eestis võõras. Sama näitas ka õpilaste tehtud analüüs, kus osa arvas, et kui nt Ene Ergmat nimetada riigikogu esinaiseks, siis on see diskrimineerimine, ja osa arvas täpselt vastupidi. Kumb on korrektne?²

mees-liitsõnade kohta oli ühes töös väga kõnekas tabel, mis oli koostatud Eesti Päevalehe, Postimehe ja SL Õhtulehe võrguväljaannete põhjal. Kindla ajavahemiku numbritest oli otsitud *mees*-liitsõnu ja vastavaid neutraalseid sõnu, nt *esimees* (1014) ja *eesistuja* (86). Siit saaks edasi uurida, mis soost isikuid on nende sõnadega tähistatud.

Teemal „Euroeesti keel” oli kirjutatud kaheksa tööd (üks nooremas vanuseastmes), millest kaks olid esseistlikud. Viimastes oli euroeesti keelt mõistetud küll omamoodi, kuid keeleanalüüs jäi neis napiks.

Töodes oli uuritud Euroopa lepingu sõnavara, sõnavorme ja lausestust. Lisaks oli mõnes töös vaadatud ortograafiat ja analüüsitud teksti arusaadavust. Oli ka näidatud, mis teeb seaduskeele mõistmise raskeks. Kõige rohkem oli tähelepanu pööratud sõnavarale, eriti võõrsõnadele, aga ka sõnaliikidele ja sõnavormidele (nt isikulise ja umbisikulise tegumoe omavaheline suhe). Vaatenurgad olid töodes erinevad. Kes oli lepingus kasutatud keelt vaid analüüsinud, kes aga uurinud, mis oli tekstis valesti (nt stiili- ja rektsoonivead) ning kuidas saaks paremini kirjutada.

Teemal „Euroopa Liidu teemalise sõnavõistluse võidusõnade juurdumine keelekasutuses” oli kirjutatud kuus tööd: kaks keskmisest ja neli vanemast vanuserühmast. Kõikide tööde keskmises oli ajalehtede keelekasutuse võrdlus võidusõnade juurdumise seisukohalt (viies töös kaks, ühes kolm ajalehte). Enim oli uuritud Postimeest ja Eesti Päevalehte (kumbagi neljas töös), lisaks Eesti Ekspressi (kahel juhul), Sirpi, SL Õhtulehte ja Õpetajate Lehte (kõiki ühel korral).

Tööde kokkuvõtte näitab, et ühtegi võidusõna ei kasutata talle vastavast võõrsõnast rohkem. Usinat kasutamist on leidnud *lõim*-tüvega sõnad (*lõimimine*, *lõimumine*, *lõiming*, *lõimija*, *lõimumeelne* jm), *üleilmastumine*, *tõukefond*, aga ka *täisleppimatus*, *vabaühendus*, *õigustik*, *lähimus*(*põhimõte*). Muid võidusõnu (*sihtkomisjon*, *sihtkomitee*, *kriisiohjamine*, *rakkerühm*, *rakkejõud*, *mestimine*) kasutatakse

² Tegelikult saab *esinaine* olla ainult naisorganisatsioonil, kõigil muudel on *esimehed*, olenemata sellest, kas tegu on mehe või naisega.

napilt, kuid ajakirjandusest on harva leida ka nende võõrvasteid. Eritletud ajalehtede hulgast ei ole mitte ükski eelistanud uudissõna vanale sõnale, uut ja vana kasutatakse läbisegi.

Võimalust võrrelda väljapakutud sõnavariantide esinemissagedust (*üleilmastuma* ja *ülmastuma*, *lõimimine* ja *lõiming*, *rakkerühm* ja *rakkejõud*) oli kasutatud ühes töös. Kahes töös oli korraldatud küsitlus ja uuritud, mida arvavad sõnavõistlusest, uudissõnadest ja eesti keele käekäigust õpilased ja tuntud isikud (nt Ingrid Rüütel, Indrek Treufeldt, Contra, Hans H. Luik jt). Arvamusi oli mitmesuguseid. Ühe töö autor tegi järelduse, et oma emakeele käekäiku jälgitakse hoolega.

Oli ka püütud sõnade kasutussagedusele põhjendusi leida. Peamine väide oli, et paljusid võõrsõnu on eestlased tarvitanud pikka aega ja need on keelekasutuses sügavalt juurdunud, seetõttu uudissõnu väga palju ei kasutata. Mitu õpilast arvas, et ehk hakatakse võidusõnu rohkem tarvitama aja möödudes.

Viis uurimust oli kirjutatud teemal „Euroopa keelte vokaalisüsteemid”. Kõigis oli käsitletud eesti ja inglise keele vokaalisüsteemi, rohkem tähelepanu oli pälvinud ka soome ja saksa keele vokaalisüsteem. Lisaks oli käsitletud rootsi, prantsuse, hispaania, vene, samuti itaalia, ungari, baski ja türgi keele vokaalisüsteemi. Kohati oli keeleõpikute põhjal laskutud liigsetesse detailidesse, mistõttu oli raske saada selget pilti vokaalisüsteemi ülesehitusest. Paremad olid need tööd, kus oli eri keelte vokaalisüsteeme ka omavahel võrreldud (ümardatud huultega hääldatud vokaalide esinemine või puudumine, vokaalide arv, ees- ja tagavokaalide vahekord jne). Vaid ühes töös olid lisades toodud ka käsitletud keelte vokaalinelinurgad.

Puudused

Vormistuse seisukohalt tahaksin rõhutada viitamise vajadust. Kui töös refereeritakse kellegi seisukohti, siis peab nendele viitama, muidu ei ole tulemus korrektne ning autori enese väited ei eristu vahendatud seisukohtadest. Viidete puudumine hakkas silma paljudes töödes. Tähtis on meeles pidada, et töö sissejuhatuses tuleb tutvustada veidi teemat, lühidalt töö sisu, töö kirjutamisel kasutatavaid meetodeid ja kirjandust, püstitada eesmärgid ja küsimused, millele kokkuvõttes vastata. Kokkuvõttes tuleb esitada lühidalt töö tulemused ning seal ei tohi olla sellist uut teavet, mida varem töös pole olnud.

Parema arusaadavuse huvides tuleks näitesõnad ja -lauseid, samuti üksikhäälikud tekstis kirjalaadiga eristada (kasutada kursiivkirja). On igati hea, kui töös on tabeleid, skeeme ja diagramme, mis hõlbustavad materjalist ülevaate saamist. Lisade kohta niipalju, et needki peaksid töö sisuga haakuma ning neile tuleks ka töös viidata.

Kogutud materjali puhul ei piisa lihtsalt selle esitamisest, vaid seda tuleb ka analüüsida. Töös esitatud materjali hulk tuleks ka täpselt piiritleda – kui palju on analüüsitud sõnu või lauseid, kui palju on analüüsitud tekste ja missuguse materjali põhjal analüüs on tehtud (ajakirjad, ajalehed jne).

Lõppvoorutööd

Olümpiaadi lõppvoorust kutsuti igast vanuserühmast 25 õpilast, kellest 2 jäid kahjuks tulemata.

Olümpiaadil oli esindatud 44 kooli üle Eesti: Aluvere põhikool, Antsla gümnaasium, Aravete keskkool, Aruküla põhikool, C. R. Jakobsoni gümnaasium (3 õpilast), Haapsalu gümnaasium (3 õpilast), Hugo Treffneri gümnaasium (2 õpilast), Jõgeva gümnaasium, Jõhvi gümnaasium, Kadrina keskkool, Kanepi gümnaasium, Kehra keskkool (2 õpilast), Kiili kool, Kilingi-Nõmme gümnaasium (2 õpilast), Kivi-Vigala põhikool, Kuressaare gümnaasium (4 õpilast), Nõo põhikool (5 õpilast), Nõo reaalgümnaasium (3 õpilast), Orissaare gümnaasium (2 õpilast), Paide ühisgümnaasium (2 õpilast), Pelgulinna gümnaasium, Pärnu Kuninga tänava põhikool, Pärnu ühisgümnaasium, Pärnu Ülejõe gümnaasium, Rannu keskkool, Rocca al Mare kool, Saaremaa ühisgümnaasium (4 õpilast), Saue gümnaasium, Tallinna 21. kool, Tallinna 37. keskkool, Tallinna inglise kolledž (3 õpilast), Tallinna Lilleküla gümnaasium, Tallinna Vanalinna hariduskolleegiumi põhikool, Tamsalu gümnaasium (2 õpilast), Tartu Herbert Masingu kool, Tartu Karlova gümnaasium, Tartu Kivilinna gümnaasium, Tartu komertsgümnaasium, Tartu Veeriku kool (2 õpilast), Tsirguliina keskkool, Türi majandusgümnaasium, Viljandi maagümnaasium (5 õpilast), Võru Kreutzwaldi gümnaasium, Vändra gümnaasium.

Igal vanuseastmel tuli lahendada 12 ülesannet, millest osa katvus. Järgnevalt ülesannetest lähemalt.

Noorem vanuseaste

Noorema vanuseastme olümpiaaditöö 1. ülesandes tuli tunda etteantud keelte jagunemist soome-ugri ja indoeuroopa keelteks (sama ülesanne oli ka keskmise vanuseastme 1. ülesanne). Nooremas vanuseastmes said maksimumpunktid (10) üks õpilane ja keskmises neli õpilast. Õpilased teadsid hästi, et türgi keel ei kuulu kummassegi neist keelkondadest. Palju eksimusi oli soome-ugri keelte suhtes. Ei osatud näiteks paigutada eesti keelt läänemeresoome keelte hulka. Halvasti tunti slaavi keeli (ei osatud nende hulka paigutada poola, tšehhi, bulgaaria keelt), paljud ei pidanud nt rootsi ja taani, aga ka inglise keelt germaani keeleks.

2. ülesandes tuli moodustada riikide nimedest sõnu või sõnaühendeid. Siin oli tegemist loova ülesandega, mis võimaldas ka erisuguseid lähenemisi. Üks rühm tegi riikide nimedest tuletisi või fraase (*Austria – austerlane, Austria Alpid* jne), teine rühm oli moodustanud riiginimede tähtedest sõnu (*Austria – aus, austri* jne), vähesed olid teinud sõnu või sõnaühendeid, kasutades ära kõik tähed, mis riigi nimel sisaldasid (*Austria – aus Rita, arsti au*).

3. ülesandes tuli tunda ära 6 vanasõna. Siin sai maksimumpunktid (6 punkti) 7 õpilast. Raskeimaks osutus ära tunda, et „Vara tööpostile, hilja puhkeasemele, nõnda jõuti materiaalse heaolu kõrgele tasemele” on „Vara tööle, hilja voodi, nõnda rikkus majja toodi”. Selle asemel pakuti vanasõnu „Enne töö, pärast lõbu”, „Töö kiidab tegijat”, „Kes ei tööta, see ei söö”.

4. ülesandes tuli tunda inglise tsitaatsõnade eesti vasteid ja lahendada ristsõna. Sõnu tunti üldiselt väga hästi (keskmiselt saadi 8,5 punkti 10st). Vähem tunti sõna *layout* eestikeelset vastet *küljendus* (selle asemel pakuti *väljapanek*), palju variante pakuti sõnale *briefing – istumine, inforing, infohulk, koosolek*. Selle sõna eestikeelne vaste on aga *infotund*. Inglisekeelse tsitaatsõna *brand* vastena on soovitatud kasutada sõna (*toote*)*mark*, kuid õpilased pakkusid vastetena *märk, sort, mood*.

5. ülesandes tuli tunda Euroopa Liidu teemalise sõnavõistluse võitnud sõnu ja võistluse korraldanud asutusi (sama ülesanne oli keskmise ja vanema vanuseastme 3. ülesanne).

Kõiki 7 sõna teadis õigesti nooremast rühmast 7, keskmisest 8 ja vanemast 11 õpilast. Kõige rohkem erisuguseid variante pakuti *valitusväliste organisatsioonide* vaste *vabaihendused* asemel – *vabaliitla-*

sed, välisüritused, omaühendid, vabauhingud, vabarühmad, väliorganisatsioonid, tsitaatsõna *twinning* vaste *mestimine* asemel – *semmine*, õpilasvahetus, õppeprogrammid, *kaksisõit*, *messing*, laiemalt kasutatud võõrsõna *integreeruma* vaste *lõimuma* asemel pakuti vasteid *valguma*, *massistuma*, *sulanduma*, *põimina*, *ühinduma*.

6. **ülesandes** tuli liitlausest teha lihtlauseline kokkuvõte, millega õpilased said üldiselt väga hästi hakkama (keskmiselt saadi 3 punkti 4st). Samamoodi oskasid keskmise (ülesanne nr 9) ja vanema (ülesanne nr 12) vanuserühma õpilased hästi teha keerulisest liitlausest kolm lihtlausest. Mõningal juhul oli siiski probleemiks see, et sellisel lihtsus-tamisel läks osa olulist teavet kaduma.

7. **ülesanne** puudutas suhtlemisel tekkida võivaid raskusi. Õpilastel tuli etteantud teksti põhjal leida, mis on tekstiga juhtunud ja miks. Kõik olid leidnud, et tekstis oli toimunud tähtede vahetus (nt *Paja taga turbel täksivad lappad rohtu ja lehpad apuvad*). Täpsemad olid need, kes kirjutasid, et *n*-i asendab *d* või *t* ja *m*-i *b* või *p*. Põhjustest oli kõige ühesem see, et kõnelejal on olnud nina kinni. Teksti kirjutasid õigesti ümber kõik. Paaris töös oli sõna *ammuvad* tekstis olnud sõna *apuvad* eeskujul kirjutatud ühe *m*-iga, kuigi mõlemal juhul on tegemist geminaadiga.

8. **ülesanne** puudutas võõrsõnade õigekirja ja tähenduste tundmist (sama ülesanne oli keskmisel vanuseastmel 5. ja vanemal 4.). Nagu võis arvata, tundsid võõrsõnu kõige paremini vanema vanuserühma õpilased (10 maksimumpunkti sai 13 õpilast). Probleeme põhjustas kõigis vanuserühmades sõna *assimileerima* õigekiri, raskusi oli ka sõnade *standard* ja *efekt* õigekirjaga. Tähenduste puhul eksiti enim sõnadele *standard* 'kvaliteedi- jm nõuete kogum' ja *direktiiv* 'juhtnõor, juhend' õige tähenduse valimisel.

9. **ülesandes** tuli sõnu rühmitada struktuurivõõruse alusel. Seega oli vaja teada, millised on võõrsõna tunnused ja mis on tsitaatsõnad. Õpilased said ülesande lahendamiseks hästi hakkama. Ka põlis- ja laensõnu osati eristada.

10. **ülesandes** tuli lahenda keeleristsõna. Polnud ühtki sõna, mida keegi poleks ära arvanud. Väga hästi teati keeleajakirja *Oma Keel*, kuid vähem tunti ajakirja *Keel ja Kirjandus*. Siingi oli segadust läänemeresoome keeltega. Rohkem teati liivi keelt, vähem vadja keelt, tihti pakuti Läänemere areaali keeli (nt taani ja leedu keel). Väga hästi teati seda, et *Austrias* räägitakse saksa keelt.

11. **ülesandes** tuli moodustada sõnast *liit* liitsõnu ja tuletisi (sama ülesanne oli keskmise astme 10. ja vanema astme 5. ülesanne; vanemas astmes tuli küll moodustada keeletermineid). Esmalt pidi siin teadma, mis on liitsõna ja mis tuletis ning kuidas neid moodustatakse. Üldiselt seda ka teati, ehkki mõnel oli liitmine ja tuletamine omavahel sassis ning mõni pakkus *liitma*-verbi muutevorme. Keeleterminitest tundis enamik termineid *liitsõna*, *liitaeg*, *liide*, *liitmine*.

12. **ülesanne** puudutas saksa keelest tulnud laensõnu. Saksa laenude originaalkujud tunti hästi ära ja osati ka selgitada, missugused häälikumuutused on laenamisel toimunud (nt on saksa *f* muutunud eesti keeles *hv*-ks).

Keskmise vanuseaste

Keskmise vanuseastme olümpiaaditöö 1. ülesandest oli juba juttu. 2. ülesandes tuli jällegi tunda ära vanasõnu (samasugune ülesanne oli ka vanema vanuseastme 2. ülesanne). Mõlemas vanuseastmes tunti kõige paremini ära vanasõnad „Mida Juku ei õpi, seda Juhan ei tea” ja „Kuidas töö, nõnda palk”. Vähem tabati, et lause „Laialdasemaid teadmisi ja pädevusi eviv persoon suudab saavutada igas etteantud situatsioonis reaalpoliitiliselt aktsepteeritava kompromissi” taga peitub vanasõna „Targem annab järele”. Vaid üks õpilane teadis vanasõna „Enne mune, siis kaaguta”.

4. **ülesandes** tuli asendada inglise tsitaatsõnad ja väljendid eesti vastetega. Selgus, et vähem teati nt tsitaatsõna *attachment* eesti vastet *manus*, mille asemel pakuti sõnu *lisand*, *lisasaadetus*, *soovitus*, *ähvardus*, *lendleht*, *dokument*; tsitaatsõna *outsider* puhul luges žürii õigeaks eesti vasted *väljatõrjutu*, *heidik*, *väljajäetu*, *tõrjutu*, kuid õigeaks ei loetud pakutud vasteid *erapooletu*, *erak*, *võõras*, *sisserändaja*, *üleliigne*, *luuser*.

6. **ülesandes** oli kõigepealt seletatud, mis on *aglutinatsioon*, *fusioon* ja *analüütiline vormimoodustus*. Sellest lähtuvalt tuli tuua näiteid käändsõnade eri vormimoodustusviiside kohta ning leida, missugune vormimoodustus on ülekaalus etteantud tekstis. Ootuspärane vastus oli, et selle teksti põhjal domineerib eesti keeles aglutinatiivne vormimoodustus. Õpilased said ülesande lahendamisega päris hästi hakkama. Sagedane viga oli küll see, et tööülesande pealiskaudse lugemise tõttu toodi näiteid ka verbivormide kohta. Tihti ei tuntud ära analüütilisi vorme (nt *üksteise vastu*, *jooksukoplite pool*).

7. **ülesande** puhul tuli näitsõnu võrreldes leida konsonantide *g* ja *c* hääldusreeglid itaalia, hispaania ja prantsuse keeles ning nende reeglite põhjal kirjutada, kuidas häälduvad need konsonandid lisaks toodud sõnade alguses. Ülesanne lahendati üldiselt väga hästi (keskmiselt saadi 10 punkti 12st).

Häälikuid puudutas ka 8. **ülesanne**, kus tuli leida, missugused häälikumuutused on toimunud sõnade laenamisel ühest keelest teise. Peaaegu kõik tundsid siingi ära, et eesti *hv* vastab võõrkeelte *f*-ile. Enim probleeme tekitas rühm sõnu, kus võõrkeelte sõnaalguline konsonantühend on meie keeles lihtsustunud üksikkonsonandiks.

11. **ülesandes** (sama ülesanne oli vanema astme 9. ülesanne) tuli leida, missugune tähendus on lühilausestes sõnade taha sulgudesse märgitud numbritel. Seejärel tuli leitud tähenduste alusel lisada numbrid nelja lause numbriteta sõnadele. Õige lahendus oli siin semantiline, st et ei olnud küllalt, kui kirjutati numbri juurde *alus* või *tegusõna*. Üsna hästi leiti ruumilisi tähendusi (*liikumise algpunkt*, *sihtpunkt*), raskemaks osutus tegusõnade tähenduste leidmine (nt *liikumisverb*, *passiivne seisundiverb*).

12. **ülesandes** tuli selgitada väljendite tähendusi (nt *astus ämbrisse*, *must lammas* jne). Maksimumpunktid (7) sai siin üks õpilane. Väljendeid oli seletatud väga leidlikult ning seletustest paistis välja hea keelekasutus.

Vanem vanuseaste

Vanema vanuseastme olümpiaaditöö 1. **ülesanne** puudutas Euroopa Liidu liikmesriikide keeli. Tuli leida, mis keeldkondadesse toodud keeled kuuluvad ning mis riikides neid kõneldakse. Õpilased oskasid suhteliselt hästi määrata keelte levikuala, ehkki tegid ka vigu. Arvati näiteks, et flaami või kõmri keelt kõneldakse Soomes; provansi, baski ja katalaani keel olid paigutatud Suurbritanniasse ja Iirimaaale. Keelte rühmitamisel olid probleemseimad kõmri ja flaami keel. Vähesed teadsid, et baski keel on isolaatkeel (s.o keel, millele ei ole leitud ühtegi sugulast ei Euroopast ega mujalt). Teati siiski seda, kus baski keelt räägitakse.

Järgmistest ülesannetest oli juba juttu. 6. **ülesanne** puudutas siingi vormimoodustust. Eesti ja soome tekste analüüsid tuli leida domineeriv käändsõnade vormimoodustusviis ning tuua selle kohta näiteid.

Ülesanne oli üsna hästi lahendatud (maksimumpunktid sai seitse õpilast) ning enamasti leiti näiteid aglutinatiivse vormimoodustusviisi domineerimise kohta.

7. **ülesandes** tuli võrrelda kolme sugulaskeele – saksa, rootsi ja taani keele – sõnu ning toodud sõnade häälikulist kuju võrreldes leida, missugune kirjakuju võiks olla puuduvatel sõnadel. Ülesande lahendamisel oli osal ilmselt pisut toeks ühe nimetatud võõrkeele oskamine. Kõiki puuduvaid sõnu ei leidnud keegi, kuid mõned neist leidis siiski igaüks.

8. **ülesandes** tuli leida, missuguste keelte vahendusel ja mis ajal võisid eesti keelde tulla toodud laensõnad. Keeli, millest sõnad on laenatud, tunti ära päris hästi (eksimusi oli rohkem sõnadega *vaksal* – vene laen, *näkk* – rootsi laen). Laenamisperioodide määramisel oleks võinud rohkem arvestada seda, mis perioodil olid kontaktid mis rahvastega. Nii lähtekeel kui ka laenamise aeg oli väga hästi määratud sõnade *skanner*, *sputnik* ja *perestroika* puhul.

10. **ülesandes** tuli asenda Euroopa Liidu teemalistest artiklitest pärit väljendid (nt *rahvaste sulatusahi* – *rahvad segunevad*, *siilid euroudus* – *ei tea Euroopa Liidust kuigi palju* jms) lauses nii, et tulemuseks oleks samatähenduslik korrektne lause. Enamik seletas väljendid oma sõnadega, mõni asendas ühe metafoori teise samatähenduslikuga.

11. **ülesandes** pidid õpilased panema proovile oma stiilitaju. Slängi- ja tsitaatsõnarikas dialoog tuli muuta kirjakeelseks nii, et stiil oleks võimalikult neutraalne. Ülesanne lahendati üldiselt hästi ning oli tajutud slängikeele ja neutraalse kirjakeele erinevusi. Kohati lipsas siiski sisse stiili sobimatuid väljendeid nagu *mõrd*, *mida kuradit*, *väga love*, *päris fun* jms.

Võitjad

Olümpiaadi võitjad kuulutati välja emakeelepäeva aktusel Tartu ülikooli ajaloo muuseumis. Aktusel laulsid ja musitseerisid Tartu Karlova gümnaasiumi õpilased õpetaja Kai Kleini juhendamisel. Anneli Roose, haridusministeeriumi peaekspert eesti keele välisõppe alal, pidas huvitava ettekande eesti keele õppes Euroopas. Muu hulgas ütles ettekandja, et 2004. õppeaastal õpetatakse eesti keelt 17 riigi 37 ülikoolis ning 11 riigi 27 koolis ja seltsis. Emakeelepäeva tervituse ütles haridus- ja teadusministeeriumi keelepoliitika nõunik Jüri Valge.

Aktusel tunnustati raamatuga parimaid eelvoorude tööde kirjutajaid ja autasustati olümpiaadi võitjaid. Võitjatele andis auhinnaraamatud ja diplomid üle Tartu ülikooli eesti keele professor Mati Ereht, kes avaldas head meelt selle üle, et võitjaid oli Eesti eri paikadest.

Noorema astme olümpiaadivõitja on **Evelin Grauen** (Tallinna inglise kolledž, 7. kl, õp M. Kaldjärv), teise koha saavutas **Hardo Pajus** (Kilingi-Nõmme gümnaasium, 8. kl, õp M. Hallop), kolmanda koha **Mari Taniel** (Antsla gümnaasium, 8. kl, õp I. Reile), neljandale kohale tuli **Laura Uustulnd** (Saaremaa ühisgümnaasium, 7. kl, õp M. Rand), viiendale **Andres Laan** (Tallinna inglise kolledž, 8. kl, õp K. Muller), kuuendat ja seitsmendat kohta jagasid **Kristi Läll** (Aravete keskkool, 8. kl, õp M. Tarendi) ja **Kerli Toming** (Kiili kool, 8. kl, õp T. Niinre).

Keskmise astme olümpiaadivõitjaks osutus **Silja Paulus** (Haapsalu gümnaasium, 9. kl, õp T. Vilta), teise koha saavutas **Hiie Soeorg** (Tartu Karlova gümnaasium, 9. kl, õp S. Pütsepp), kolmanda **Liisi Tagel** (Kanepi gümnaasium, 9. kl, õp T. Tagel), neljandale kohale tuli **Mall Eltermaa** (Viljandi maagümnaasium, 10. kl, õp A. Lunter), viiendale kohale **Thea Viks** (Tallinna inglise kolledž, 10. kl, õp M. Kaldjärv) ning kuuendale kohale **Triinu Müür** (Rannu keskkool, 10. kl, õp L. Tooming).

Vanema astme olümpiaadivõitja on **Kaisa Pungas** (Hugo Treffneri gümnaasium, 12. kl, õp H. Tering), teise koha saavutas **Eve Kitsik** (Võru Kreutzwaldi gümnaasium, 12. kl, õp V. Leesalu), kolmanda koha **Ebe Lipp** (Paide ühisgümnaasium, 12. kl, õp M. Kallit), neljanda koha sai **Hardi Köhler** (Viljandi maagümnaasium, 11. kl, õp A. Kiin), viienda koha **Katriin Visamaa** (Tallinna 21. kool, 12. kl, õp H. Toomsalu) ja kuuenda koha **Doris Hindriks** (Viljandi maagümnaasium, 12. kl, õp A. Kiin).

Heade õpetajate juhendamiseta poleks valminud nii põhjalikud ja sisukad uurimistööd ega oleks ka õpilased nii silmapaistvalt olümpiaadil esinenud. Täname kõiki õpetajaid-juhendajaid, kuid erilist tunnustust väärivad õpetajad Rita Ilves (Saaremaa ühisgümnaasium), Merle Kaldjärv (Tallinna inglise kolledž), Aili Kiin (Viljandi maagümnaasium), Merle Pindmaa (Nõo põhikool ja reaalgümnaasium), Mia Rand (Saaremaa ühisgümnaasium), Erika Rummel (C. R. Jakobsoni gümnaasium), Marit Tarkin (Kuressaare gümnaasium), Helgi Tering (Hugo Treffneri gümnaasium), Aime Tops (Tamsalu gümnaasium), Taimi Vilta (Haapsalu gümnaasium).

Auhinnaraamatutega toetasid olümpiaadi haridus- ja teadusministeerium, Emakeele Selts, samuti Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu ülikooli lõunaeesti keele- ja kultuuriuuringute keskus, üldkeeleteaduse ja eesti keele õppetool.